Antoni Maria Badia i Margarit (1920-2014)

Autor(en): **Bastardas i Rufat, Maria Reina**

Objekttyp: **Obituary**

Zeitschrift: **Revue de linguistique romane**

Band (Jahr): **78 (2014)**

Heft 311-312

PDF erstellt am: **25.05.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.
Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.
Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Ein Dienst der *ETH-Bibliothek*
ETH Zürich, Rämistrasse 101, 8092 Zürich, Schweiz, www.library.ethz.ch

http://www.e-periodica.ch

Antoni Maria BADIA I MARGARIT (1920-2014)

El 16 de novembre de 2014 ens deixà, a l'edat de 94 anys, el professor Antoni M. Badia i Margarit, president d'honor de la nostra societat i un dels referents indiscutibles de la lingüística catalana del segle XX. Nascut el 1920, encara infant visqué la proclamació de la República i, en l'adolescència, la Guerra Civil. En la postguerra immediata estudià Filologia Romànica a la Universitat de Barcelona (UB), universitat que ja no abandonaria mai ja que, tot just llicenciat (1943), n'esdevingué professor ajudant. Elaborà la tesi doctoral sota la direcció de Dàmaso Alonso (*Los complementos pronominalo-adverbiales derivados de* IBI *e* INDE *en la Península Ibérica*, 1947) i, un any més tard, era nomenat catedràtic de Gramàtica Històrica de la Llengua Espanyola a la UB. Ell mateix havia explicat[1] la dificultat que comportà als professors d'aquelles èpoques la decisió entre quedar-se en una universitat que intel·lectualment era un desert i que estava sota el règim franquista i intentar fer-la renéixer, o bé marxar a l'estranger.

Fou precisament en els primers temps de formació com a investigador i de les primeres presentacions de comunicacions en congressos internacionals que el Dr. Badia visqué una experiència que marcaria la seva actitud en el futur: l'amable i càlida disposició amb què romanistes de reconegut prestigi (com Jakob Jud) acollien, fins i tot en els seus domicilis particulars, el qui aleshores era un jove investigador desconegut. Una de les idees que el Dr. Badia repetí al llarg de la seva vida fou que la comunitat dels romanistes era una gran comunitat d'amistat[2] i intentà reproduir l'acollida que havia experimentat ell de jove rebent a casa seva, juntament amb la seva esposa Maria Cardús, els romanistes que passaven per Barcelona en ocasió de congressos o en visites de recerca. Així teixí uns llaços de forta amistat amb molts romanistes estrangers.

La dedicació de tota una vida de treball infatigable del Dr. Badia fou per la llengua catalana; fou catedràtic d'aquesta matèria des de 1977, gairebé des del primer moment en què varen existir càtedres d'aquesta especialitat, i fins al moment de la seva jubilació el 1986, tot i que continuà vinculat a la Universitat com a professor emèrit. L'objectiu de la seva vida científica fou que el català recuperés la dignitat i el reconeixement que es mereix qualsevol llengua, dignitat i reconeixement que se li negaven acarnissadament en les etapes més fosques del segle XX[3]. Això passava per dotar el català de les eines que

---

1 Vegeu, per exemple, en l'entrevista en el programa *(S)avis* de la televisió pública catalana TV3 emès originàriament el 5-10-2009 (‹http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/Savis/Antoni-M-Badia-i-Margarit/video/1526819/›).

2 Vegeu, per exemple, *Ciència i humanitat en el món dels romanistes* (Barcelona, Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, 1995; edició no venal; consultable en línia ‹http://taller.iec.cat/filologica/documents/badia/article_9.pdf›), especialment a partir del punt 5. També «Romania, Romanitas, Romanística», *Estudis Romànics* 20 (2000), 8-22, especialment nota 6.

3 Això no li impedí utilitzar el francès o qualsevol altra llengua internacional en congressos i trobades a fi de fer arribar a un nombre més gran de romanistes les seves

fessin possible el seu coneixement i estudi per part dels romanistes: una gramàtica històrica, un atles lingüístic modern, etc. Passava també per donar a conèixer tant la llengua com aquestes eines d'estudi a la comunitat científica i, sobretot, passava per impulsar des del propi territori totes les accions possibles que permetessin la recuperació de la llengua i el seu ús. El Dr. Badia emprengué incansablement múltiples empreses amb aquesta intenció que sempre el guià.

Els anys 50 i 60 veieren l'eclosió d'aquesta activitat. El 1951 publicà la *Gramática histórica catalana* (en espanyol; traduïda al català el 1981), la *Gramática catalana* (1962), el volum *Llengua i cultura als Països Catalans* (1964). Fou també en aquest període en què Antoni M. Badia i Germà Colón llançaren el projecte de l'*Atles lingüístic del domini català* (1952); els treballs preparatoris necessitaren de diversos anys i les enquestes s'iniciaren, encara amb la participació personal del Dr. Badia, el 1964. Posteriorment n'assumí la direcció Joan Veny i la major part de les enquestes les realitzaren Veny mateix i altres col·laboradors (Lídia Pons, Joaquim Rafel, Joan Martí, etc.).

Però foren també anys d'una intensa activitat de participació i organització de congressos. L'abril de 1953 se celebrà a Barcelona el Congrés Internacional de Lingüística Romànica, presidit per Walther von Wartburg; el president del comitè organitzador era Antoni Griera però el Dr. Badia, com a vicepresident de l'esmentat comitè, n'assumí una gran part de l'organització pràctica. Aquest congrés contribuí a fer conèixer més el català entre els romanistes, malgrat l'època i les circumstàncies de la dictadura en què fou celebrat; contribuí molt particularment a la reorganització i rellançament de la nostra societat i dels nostres congressos després de l'abandonament de les activitats per la Guerra Mundial; i sobretot contribuí a espessir la xarxa d'amistat i relació amb els romanistes que havia començat a teixir Antoni M. Badia.

En relació amb la nostra societat, el Dr. Badia en fou nomenat vicepresident l'any 1965; la desgraciada circumstància de la mort de John Orr i Angelo Monteverdi, president i vicepresident, en l'entremig dels congressos feu que Antoni M. Badia es trobés actuant com a president en funcions en el congrés de Bucarest (1968). En aquest congrés fou nomenat president de la SLiR pel període 1968-1971, juntament amb els vicepresidents Kurt Baldinger i Maurice Delbouille. Durant la seva presidència es reformaren els estatuts de la Société de Linguistique Romane, estatuts que foren aprovats en el congrés del Quebec (1971).

Dels anys seixanta fou també un altre col·loqui clau: Georges Straka, amic personal del Dr. Badia, amistat que es mantingué fins a la mort del primer, organitzava a Estrasburg, en el "Centre de Philologie Romane", una sèrie de col·loquis; l'onzè, celebrat el 1968, fou dedicat al català i organitzat per Antoni M. Badia i Germà Colón[4]. La publicació i gairebé tot el desenvolupament del col·loqui es feu en francès, però el català s'hi feu sentir en alguna conferència i en les discussions. A partir d'aquest col·loqui es creà una comissió, presidida per Badia, que donà a llum l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC) amb l'organització del segon col·loqui a Amsterdam (1970) i el tercer a Cambridge (1973) on es fundà formalment l'associació amb

aportacions. Tanmateix, nosaltres redactem avui aquesta nota necrològica en català en homenatge a la seva lluita i al que n'aconseguí.

4 Publicat amb el títol *La linguistique catalane*, a cura d'Antoni M. Badia i Margarit i Georges Straka, París, Klincksieck, 1973.

l'aprovació dels estatuts[5]. El Dr. Badia en fou president fins al quart col·loqui, celebrat a Basilea el 1976, però, independentment dels càrrecs que hi ocupés, seguí sempre amb interès i ajudà a desenvolupar totes les activitats de l'associació i participà activament en tots els col·loquis on va poder participar.

El Dr. Badia es preocupà també de fer participar la catalanística (i la romanística) de les noves tendències que anaven sorgint en el marc de la lingüística general o d'altres dominis; la seva intervenció presidencial en el congrés de Bucarest anava en aquest sentit, pel que fa a la romanística. Pel que fa a la catalanística, es convertí en pioner de la sociolingüística catalana; els anys 1964-65 menà les enquestes que li permeteren publicar, el 1969, *La llengua dels barcelonins*. També intervingué activament en la creació del Grup Català de Sociolingüística (Prada de Conflent 1973). Posteriorment, com havia fet amb altres casos on havia obert vies científiques per deixar-les després en mans d'altres estudiosos, deixà els estudis de sociolingüística a noves generacions de lingüistes que s'hi dedicaren plenament.

En tot cas, l'ús social de la llengua catalana fou una preocupació constant del Dr. Badia. Encara en l'entrevista de 2009, que mencionem en la nota 1, remarcava amb pena que molts catalanoparlants continuen cedint en l'ús de la llengua en presència de persones que potser fins i tot l'entenen però no la parlen. Entre les seves publicacions i col·laboracions trobem títols que no responen a la recerca en catalanística o romanística sinó que també col·laborà en tasques que contribuïssin a l'extensió de l'ús social del català (com l'elaboració de textos litúrgics, formularis administratius, etc.).

En els anys 70 i 80 assumí importants tasques de gestió, des de les quals contribuí decisivament a la normalització de la llengua catalana. Després d'una època molt convulsa, fou elegit rector de la Universitat de Barcelona (1978-1986), en el moment posterior a la mort del dictador i quan moltes estructures de la universitat i l'assoliment de l'autonomia universitària estaven per construir[6].

Antoni M. Badia havia estat elegit membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1968) i durant el període 1989-1995 fou president de la Secció Filològica. Al llarg de la seva presidència impulsà la reestructuració de la secció i de les seves oficines (oficina de gramàtica, oficines lexicogràfiques). També fou en aquesta època que es publicà la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC; 1995) del qual redactà el pròleg, i, una mica més tard, l'IEC reprengué sota la seva direcció la publicació de la revista *Estudis Romànics* (2000).

Malgrat la dedicació de molts esforços i hores a les activitats de gestió, els anys 80 i 90 veieren també la publicació d'obres importants: n'esmentem tres de caire divers, *La formació de la llengua catalana. Assaig d'interpretació històrica* (1981), la *Gramàtica catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica* (1995) i *Les Regles de esquivar vocables i la ‹qüestió de la llengua›* (1999). Aquest darrer tema fou, com havia confessat diverses vegades, un tema que portà en la ment i en el cor al llarg de tota la seva vida científica. Tot i que no hem esmentat més que publicacions en forma de llibre, la pro-

---

5 Vegeu Germà Colón Domènech, *L'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (1968-1998)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.

6 Les seves memòries en relació a aquest període les recollí en el llibre *Llavor de futur. Vuit anys al rectorat de la Universitat de Barcelona*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.

ducció científica del Dr. Badia inclogué pràcticament tots els camps de la lingüística: gramàtica històrica, història de la llengua, dialectologia, onomàstica (toponímia, el seu primer congrés a Brussel·les el 1949; i antroponímia), fonètica i fonologia, lèxic, sociolingüística, etc.

El 1975 feu llegat de la seva biblioteca personal a la Biblioteca Nacional de Catalunya: milers de llibres i separates (més de 10.000), alguns altrament impossibles de trobar a Barcelona, passaren a formar part del patrimoni de la BNC. Durant anys, fou habitual a primera hora del matí la figura del Dr. Badia creuant les sales gòtiques de la BNC per treballar en la sala on es reunia la col·lecció. També feu donació del seu arxiu (manuscrits de les seves obres, manuscrits de conferències, tota la correspondència, etc.).

Naturalment, la seva trajectòria científica i vital fou objecte de reconeixement tant dins del nostre país com fora. Rebé la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1986), el Premi d'Honor de la Fundació Jaume I (1995), el Premi d'Honor de la Fundació Catalana per a la Recerca (1996), la Medalla al Mèrit Científic de l'Ajuntament de Barcelona (1999), el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2003) i la Medalla d'Or de la Generalitat (2012). Rebé també el Premio Antonio de Nebrija per la seva monografia sobre la parla de la Vall de Bielsa (1950) i la Encomienda de la Orden de Alfonso X el Sabio (1953). En diverses ocasions se celebraren actes d'homenatge a la seva persona i s'han publicat dos reculls miscel·lanis en honor seu. Fou doctor *honoris causa* per les universitats de Salzburg (1972), Tolosa de Llenguadoc (1980), la Sorbona de París (1986), Perpinyà (1989), el Knox College de Galesburg (Illinois, 1990), la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona (1994), la d'Alacant (2002), València (2005), la Universitat de les Illes Balears (2007) i la UNED (Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2010). Fou professor visitant a les universitats de París, on també s'involucrà en la creació del *Centre d'Études Catalanes*, Georgetown, Wisconsin, Heidelberg i Munic. Fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1955) i membre corresponent de la Reial Acadèmia Espanyola (1965) i de la Société de Langue et Littérature Wallonnes (2006).

Acabarem aquest record d'un savi amable i exigent, educat però ferm, amb dues idees que li foren molt estimades: la passió, la passió amb què es dedicà a la llengua i que acompanyava indestriablement la ciència (recordem el títol *Ciència i passió dins la cultura catalana*, 1977) i l'amistat dels romanistes; després de la mort de la seva esposa (2007), companya inseparable, ocupà estones en l'esbós del que hauria estat un llibre de records sobre les figures de la romanística que havien estat els seus amics. S'hauria intitulat *De Romania amica*[7]. Deixem que siguin aquests mots, tan escaients per a la nostra revista, els que cloguin aquest record del mestre[8].

Maria Reina BASTARDAS I RUFAT

---

7 Vegeu l'article de Teresa Cabré al diari ARA (17 de novembre de 2014, p. 33 de l'edició impresa).

8 Es pot trobar una bibliografia d'A. M. Badia, actualitzada fins a octubre de 1995, a l'adreça següent: ‹http://taller.iec.cat/filologica/documents/badia/Bibliografia_1.pdf›. Alguns articles i publicacions en la premsa ordinària, de caire més personal i que permeten copsar la trajectòria personal de Badia, estan recollits a ‹http://taller.iec.cat/filologica/badia.asp›.